

שימת ספרי "בן מלך" שיצאו לאור עד עתה:

- תהפנות
- ספרית העומר וחג
- הסוכות
- ימי בן המצות - גלות וואולה
- יום הדין
- תהפנות
- חנוכה
- ימי המצות
- הגדה של פסח
- בניית מצות המצות
- פסח
- חמנה ומסר
- שיר השירים
- שבת פורים
- מידת הכבוד
- שמע בענה
- עניינים בשי"ס ובהלכה
- מידות שבי"ב
- ראשית ח"א - מאמר
- מבוא בראשית ח"א
- בראשית ח"ב - ק"ו
- ק"ו-תולדות
- בראשית ח"ג - יצא ויחי
- שנת ח"א - שנת-בטלה
- שנת ח"ב - מאמר מבוא
- יחזיק-משפטים
- שנת ח"ג - תרומה-פסוק
- קריאת ח"א - יקרא-פסוק
- קריאת ח"ב - אהר-במקומו
- מבוא ח"א - במדבר-ששת
- מבוא ח"ב קורח-משיע

ניתן להשיג: mechonbennetoch@gmail.com
בארץ: ביתן לחשיפה
salea@yefenofbooks.com | Warehouse: 9842950220

פרשת בהר תשפ"ב
גליון מס' 207

בסייעתא דשמיא

אוצרות בן מלך

מתורתו של מרן רבינו הגדול רבי לייב מינצברג זצוק"ל רבה של קהל עדת ירושלים

פרשת בהר

שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור (כד, ז)

בשביעית. אולם דווקא הזמירה' שהיא העבודה הנהוגה בכל שנה בכרם לתקן את האילנות, ולסייע את צמיחת הפירות העכשווית, היא המלאכה שאותה נקטה תורה כמלאכה אסורה באילנות, במקביל לאיסור הזריעה בשדה. אלא שלמעשה יש גם בכל נטיעה גם צמיחה בשנה זו, ולכן הוא בכלל האיסור, אבל אכתי אין על כך אזהרה מפורשת.

וכעין סברא זו מצינו לגבי 'תוספת שביעית' באילנות, שיש בזה דבר נפלא, שהדין הוא שרק עבודה של תיקון וטיפול באילן ובשדה האילן אסורה בזמן תוספת, שלגבי מלאכות אלו מתחילים איסורי שביעית

לגבי אילנות אסרה תורה להדיא רק מלאכת זמירה, שהיא מלאכה המסייעת לצמיחה, ולא נאמר 'וכרמך לא תטע'. ונחלקו השיטות אם 'נטיעה' בשביעית אסורה מן התורה, שיש סוברים שאסורה אלא שאין לוקין עליו כיון שאינו מפורש להדיא, אלא נלמד בקל וחומר מזמירה. ויש ראשונים דס"ל שאף איסורו הוא רק מדרבנן ונחשב 'תולדה'. (עיי' רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פ"א ה"ד, וי"ד'ך אמונה' שם).

ולפי כל הדעות, יש לדעת הטעם מדוע לא נאסרה נטיעה להדיא, כשם שאסרה תורה בפירוש "לא תזרע" לגבי שדה, שהרי נטיעה היא ממש כזריעה [ולגבי שבת 'נוטע' נכלל באב מלאכה של 'זורע'], וגם באילנות הרי אסרה תורה זמירה שהיא מלאכה המועילה לצמיחה, שכאמור יש ללמוד בק"ו שנטיעה בוודאי אסורה, שהיא גוף עשיית הצמיחה.

ונראה, משום שמצד אחר ישנו הבדל מהותי בין זריעה לנטיעה, כי הזריעה היא מלאכה הנעשית אחת לשנה, ואילו הנוטע אילן, עיקר תכליתו היא לשנים רבות, ובשביעית התורה באה לאסור להדיא רק מה שהאדם עובד לצורך צמיחת השנה השביעית, ועל כן נטיעה אינה עיקר צורת האיסור שאסרה תורה

בגליון

פרשת בהר

ביאורי פסוקים עמוד 1
ושבתה הארץ שבת לה' עמוד 6

בענייניא דיומא

ל"ג בעומר - שמחת תורה שבע"פ עמוד 9

פרנס השבוע

עץ חיים היא למחזיקים בה

הוצאות הדפסת גליון זה נודבו לזיכוי הרבים
ע"י ידדו הנכבד מחשובי אברכי קהילתנו

החפץ בעילום שמו

זכות הפצת אור תורתו הבהירה של רבינו בעל הבן מלך
תעמוד לו ולמשפחתו להתברך בכל הברכות האמורות למחזיקי התורה
לראות ברכה והצלחה בכל אשר יפנו

לנחוצות ותרומות "פרנס השבוע" החודש
אפשר להתקשר לטלפון מס' 054-8422488

יו"ל ע"י מכון 'כתבי בן מלך'

לתרומות והנצחות נא לפנות ל: 054-8422488

לקבלת העלון במייל, ניתן להצטרף בכתובת
mechonbenmelech@gmail.com

כתובת המכון: אוהב ישראל 1/9, ביתר עילית

לתגובות והערות נא לפנות ל: 052-7616048

לקהל שוחרי תורת ה'בן מלך' ואוהבי התורה בכל מקום שהם

הננו בזה בקריאה של חיבה לשוחרי התורה,
להיות שותפים וידידים איתנים למפעל הכביר של מכוננו
להפיץ על פני תבל את אורו המיוחד והבהיר בתורה של
מורנו ורבינו בעל ה'בן מלך' 'צוק"ל

ולתמוך בבית היוצר 'מכון כתבי בן מלך', אשר אך ורק מכוחו יוצאים לאור
כל גזני תורתו של רבינו ושיעוריו המרובים, כאשר זכינו לראות את הכרכים
הרבים נדפסים ויוצאים לאור עולם, ופתחו אופקים חדשים בפני כלל שוחרי
התורה

מהררי ציון יוצאת הקריאה, בואו לעזרת ה' בגבורים, המשימה הגדולה עדיין
לא הושלמה ודורשת משאבים רבים מדי חודש בחדשו.

נא זכו והצטרפו להימנות למצווה חשובה זו של הרבצת והפצת אור התורה
לזכות את הרבים, הטו שכם וטלו חלק במשימה הגדולה

פנו עתה להנהלת המכון והצטרפו למשפחת התורמים והמנויים לדבר
המצוה הגדולה הנתונה בידינו

באין מענה השאירו הודעתכם ונשוב אליכם בהקדם

בשורה טובה למבקשי ה'

ניתן להאזין לשיעורי רבינו 'צוק"ל בקו השיעורים

'קו בן מלך'

03-3077354

ישנה אפשרות לכוון במאגר הממוחשב ולהאזין לשיעורים

בפרשת השבוע ובענייני דיומא

שמעו ותחי נפשכם

ויהי רצון שנוכה להגדיל תורה ולהאדירה

מכון כתבי בן מלך
התהלה

הודעה חשובה ומשמחת

לתורמי המכון

ניתן לקבל החזר מס

על תרומות למכון בגובה של

עד 35% מערך התרומה

לפי סעיף 46

ספרים
למעלה הימנה
סדרת ספרים
ביאורים ופירושים
על הפסוק חמישי תורה
ספרים
על ח"ס
ספר
הגות ומחשבה
ביאורי סוחר
ספר
אמונה ומצוות
מגאן
תורה ודעת
אגודת
תורה ודעת

הנצחות תורמים

קו בן מלך
03-3077354

מיתוג מכון

סניפים 14 מקומות מסוף

עבודת הטובה בבית מסת
לשמוך סניפיו רבים
מחולקים לפי נושאים
בכל התחומים

רשימת ספריו בן מלך
בספרייה המיוחדת ספרייה חלומות

מלון התהלה 054-8422488

כתובת אוהב ישראל 1/9

ביתר עילית

עמודה מוכרת לפי סעיף 46

לתיאור המידע

mechonbenmelech@gmail.com

אוצרות
בן מלך

השדות בארץ ישראל ועל העבדים העבריים מעם ישראל, אינו מוטבע במציאות בתוקף של קנין הגוף, אלא מושג הבעלות בארץ, הוא רק השתעבדות חיצונית, שתוקפה הוא רק כל זמן שהתחייבות קיימת.

ושני עניינים כלולים בזה, שהם שני דברים שקנה לו ה', והם בעלי זיקה אליו בקרבה יתירה, עד שנקראים על שמו - והם: 'עם ה' ארץ ה'". אשר עם ישראל שייך לה', כלשון הכתוב "ולקחתי אתכם לי לעם" (שמות ו, ז), "הוא עשנו ולו אנחנו, עמו וצאן מרעיתו" (תהילים ק, א). וכן ארץ ישראל, היא ארצו של ה' כנאמר בפרשה להלן: "כי לי הארץ, כי גרים ותושבים אתם עמדי" (פסוק כג). וזה המצב היסודי הראשוני, שכל העם הוא של ה', וכל הארץ היא של ה', וממילא כולם שווים בה.

וממילא כאשר מתחיל פרק זמן חדש, הכל חוזר למצב הראשוני שמתקיים ברקע הדברים, ושב לכמות שהיה בתחילה, למציאות שכל אחד שליט על מה שקניו לו בקנין הגוף. וממילא העבדים משתחררים ושייכים לעצמם, והשדות חוזרות לבעליהן, שהלא מראשית נחלתם את הארץ, כבר נתן אותם ה' להם לאחזה, ומשם ואילך שוב ניתנת הארץ לבני אדם האפשרות והרשות למכור שדות ועבדים, אך לא 'לצמיחות', כי אם עד שיתמלא פרק הזמן הבא.

והנה עצם הדבר הוא דבר מורגש בנפש האדם, שלאחר תקופת שנים ארוכה, היא מציאות זמן אחרת, אולם אין קביעות זו קיימת במציאות טבע העולם, כמו שיש מחזור השנה כאשר חוזרים זמני האקלים ומועדי החקלאות בשדה, וכן במחזור החודש ישנה התחדשות הלבנה. אלא בהכרח שכל הקביעות בענין תקופת היובל, היא הסכמית על ידי קביעת התורה. ומעתה משום שהתורה קובעת כאן דבר הסכמי ולא מציאותי, על כן ציוותה התורה שבכל פרק זמן כזה תבוא 'הכרזה גדולה' שהתחיל פרק זמן חדש. וזוהי שנת ה'יובל' שהיא השנה החדשה הפותחת מחזור שנים חדש.

* * *

וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע פעמים, והיו לך ימי שבע שבתות השנים תשע וארבעים שנה (כה, ח)

יש לעמוד על גדר ה'יובל' ממצוה שלכאורה דומה בעניינה - והיא מצות 'ספירת העומר'. שאף בה אנו

כבר מעצרת של שנה שישית, ואילו נטיעה גופה אינה אסורה אלא בשנת השביעית עצמה והסמוך לה ממש (לפי כמה שיטות, עיין תוס' ראש השנה ט: ד"ה ומותר 'ואומר ר"ת דלא החמירו בנטיעה כמו בחרישה, משום דאין תוספת שביעית דאורייתא בנטיעה אלא בחרישה, דכתיב ביה קרא כדרשינן לעיל מבחריש ובקציר תשבות). אף שלכאורה מה לנו מלאכה יותר חמורה מנטיעה בעבודת השביעית, אולם למרות זאת אין הנטיעה אסורה בתקופת 'תוספת שביעית' [לפי שיטות אלו], ואסורה רק בימים הסמוכים לראש השנה שהנטיעות יירישו בשביעית עצמה. וזהו דבר האומר דרשני.

וביאר ב'חזון איש' (שביעית סימן יז אות כב) שעבודת האילן, אף שעושה זאת בשישית יש בזה עבודה לצורך שביעית, אולם נטיעה שהיא לצורך הרבה שנים, אזי כשנוטע בשישית אין נחשב שעושה זאת לצורך שביעית. ומעתה מעין סברא זו נוכל לומר גם לגבי שביעית עצמה.

* * *

וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע פעמים, והיו לך ימי שבע שבתות השנים תשע וארבעים שנה (כה, ח)

יש להקדים ביאור וענין מצות יובל, שעל פיו יתבארו גדרי ספירת השנים ופרטי הלכותיהם. והוא, כי בשנות העולם מתחלפות התקופות במשך הזמן, וקבעה התורה שאין כל ימות העולם כתקופה אחת ארוכה, אלא כעבור שנים רבות מתחלפת לה 'תקופה', וזהו רגש טבעי באדם כלפי שנות ימות עולם, וקבעה בזה התורה כי בכל חמישים שנה שהוא פרק זמן ארוך מאד, ייחשב לתקופת זמן חדשה.

כי אחר שספרו חמישים שנה, משמעות הדבר שכבר עבר זמן רב מאד, ותקופת הזמן שעמדו בה באה אל סיומה. והגיע העת שמתחילה תקופת זמן חדשה, וממילא כל ההתחייבויות והשעבודים החיצוניים דינם להתבטל, שהם שייכים לתקופת הזמן הראשונה, ועתה מתחיל זמן חדש, וכל המציאות שבה נלקודת ההתחלה הראשונה והרעננה, וכל ההתחייבויות והשעבודים שהיו תקפים, בטלים ממילא מכאן ואילך, כי כל תקפותם היתה לפרק הזמן שבו השתעבדו, אבל לא לתקופה אחרת.

אכן מה שנובע מטבע המציאות עצמה, אינו מתבטל כשם שהקיום עצמו נמשך, אך הבעלות על

ובהבדל מהותי זה, יבוארו היטב שני החילוקים האמורים להלכה שמצינו בדיניהם.

בספירת העומר, מאחר שהימים הנספרים הם היוצרים את החג ביום החמישים, שהוא המסיים את ימי הקצירה, על כן אין צריך 'קידוש בית דין' והכרזה על היום החמישים, כי עצם הדבר שנספרו מ"ט יום והוא יום החמישים הנועל את תקופת הקציר, הוא סיבתו להיותו מקודש לחג, שאחרי שזכינו לשבעה שבועות של קצירה, זו סיבה לחגוג לפני ה' על הקציר.

ומאותו הטעם גופא גם צריך ספירה לכל אחד ואחד, כי מכיון שהימים הללו המה יוצרים וקובעים את חג השבועות, על כן המצוה לספור ולציין כל יום, שעבר עוד יום של קצירה.

לעומת זאת ביובל הרי קדושת שנת היובל אינה שייכת כלל לתקופה שעברה, כי עצם הדבר שעברו מ"ט שנים אינה סיבה לקדושת היובל, וגם אין על ידם הכרח שמתחילה תקופה חדשה, כי אפשר שהתקופה נמשכת הלאה, ולכן צריכה שנת החמישים קידוש בית דין, כלומר שבית דין מכריזים שהתחילה תקופה חדשה, והשנה הזאת מקודשת משום היותה השנה הראשונה של התקופה החדשה.

ומהאי טעמא גופא גם אין צריך ביובל שיהיה כל אחד ואחד סופר לעצמו ולציין את השנים, שהרי אין ארבעים ותשע השנים הנספרים גורמים ויוצרים את קדושת שנת החמישים, והספירה רק נועדה לידיעת החשבון שכבר עברה תקופה שלמה, ולזה די בספירת בית דין שהם קובעים את סדרי הזמנים והתקופות לכלל הציבור.

* * *

וצוית את ברכתי לכם בשנה השישית ועשת את התבואה לשלש השנים (כה, כא)

לכאורה הכוונה שהיובל יהא מבורך בשפע של תבואה כפול ומשולש מכל השנים. וכמו שמצינו אצל יצחק אבינו "ויזרע יצחק בארץ ההוא וימצא בשנה ההוא מאה שערים ויברכהו" (בראשית כו, יב).

אמנם נראה שיש לפרש באופן אחר, כי הנה אמרו בגמרא - 'התבואה והזיתים [לענין שנת המעשר ופירות שביעית] משיביאו שליש וכו', מנלן, כדתיא רבי יונתן בן יוסף אומר ועשת את התבואה

מצינים תקופה בת ארבעים ותשע ימים המורכבת משבעה שבועות, ויום החמישים הוא מקרא קודש. הרי דומה בעניינינו בחובתו ובמספרו כענין ספירת שבע שנים עד לשנת החמישים היא שנת היובל.

אולם בהתבוננות בפרטי הלכותיהם באופן מעשה המצוה, נבדלת ספירת העומר מספירת היובל בשני דברים:

א. בספירת יובל אין סופרים אלא בית דין הגדול, ואילו בספירת העומר כל אחד חייב לספור. כדאיתא בגמרא 'וספרתם לכם, שתהא ספירה לכל אחד ואחד' (מנחות סה:).

ב. מצות קידוש שנת החמישים לא נאמרה אלא ביובל, אולם בחג השבועות 'יום החמישים' אינו צריך קידוש בית דין, רק מאליה הוא מתקדש כאשר בא יום החמישים.

והביאור בהבדל זה נראה, שאף שבצורת הספירה דומות שתי הספירות של יובל והעומר זו לזו, אולם בתוכן מהותן ומטרתן הם שני סוגי ספירות.

שנת היובל אינה השנה 'האחרונה' של ארבעים ותשע השנים שקדמו לו, אלא כפי שביארנו לעיל, ששנת החמישים מתייחדת ומוכרזת קודש, משום שהיא ראש והתחלת תקופה, אשר אחר שעברו שבע שנים שבע פעמים ועברה תקופה של חמישים שנה, תמה תקופה שלימה ומתחילה תקופה חדשה, וקידוש שנת היובל היינו שאנו מקדשים את השנה 'הראשונה' של התקופה החדשה.

כך שהיובל אינו נקבע לרגל השנים שחלפו ותום התקופה, אלא קביעתו קודש היא דווקא לקראת ארבעים ותשע השנים הבאות, וחשיבותו שניתנה לו היא לרגל היותה ראשונה לתקופת השנים החדשה.

וזה שונה לגמרי מספירת ימי העומר, ששם יום החמישים של הספירה מתייחד ונקבע רק משום ארבעים ותשעת הימים שחלפו, והרי הוא בא לחתום את אותה התקופה. שלרגל סיום ימי הקציר מביאים מנחה חדשה וחוגגים לפני ה' על שבועות הקציר שקדמו, ויום החמישים הוא אפוא המסיים את ארבעים ותשעה ימי הקצירה. ונמצא שימי הספירה הם המביאים ויוצרים את חג הקציר. ויום החמישים אינו התחלת תקופה, אלא אדרבה הוא 'סיום' התקופה שהוא גמר תקופת הקציר. וזה בניגוד גמור לשנת היובל שהיא 'תחילת' התקופה החדשה.

בכל שלמותה בשליש השנה, לא ייחשב כ'נס' אלא בגדר של 'ברכה'.

וכי תשיג יד גר ותושב עמך ומך אחיך עמו ונמכר לגר תושב עמך או לעקר משפחת גר. אחרי נמכר גאולה תהיה לו, אחד מאחיו יגאלנו. או דודו או בן דודו יגאלנו וגו'. וחשב עם קונוהו משנת המכרו לו עד שנת היובל והיה כסף ממכרו במספר שנים כימי שכיר יהיה עמו (כה, מ-ז-1)

מבואר בזה, שגם הנמכר לגר תושב ולגוי אינו נמכר אלא עד היובל, וכן נגאל בגירעון כסף של שני ממכרו בעל כרחו של המוכר. אולם הנמכר לישראל יש בו דינים נוספים, שיוצא בשש כמו שכתוב בפרשת משפטים ובפרשת ראה, אולם זה הנמכר לעובד כוכבים אינו יוצא בשש, ולמדוהו בגמרא (קידושין טו:). מדרשת המקראות.

ויש להבין בטעם הדבר מה ההבדל בין יציאת יובל שיש גם בנמכר לעכו"ם, ליציאת עבדים בשש, שאין בנמכר לעכו"ם.

ובאמת יש לתמוה על כל עיקר המצוה שנאמרה בנמכר לעכו"ם, שאף שמדובר שהגוי נמצא תחת ידינו או שמצייט לנו, אולם בהיותו גוי מה שייך לצוותו על מצוות, ומדוע הוא חייב במצוות התורה לנהוג בדיני יובל וגאולת העבד.

אלא הגדר הוא, שדין יובל ודין גאולה הוא קביעות התורה בגדר מציאות איש ישראל שאין שייך שיימכר לעבד בקנין הגוף, ועל כן אף שאין קונוהו שייך במצוות, מ"מ אין לו אפשרות לקנות את איש ישראל בקנין לגוף ולצמימותו, והוא מצוה על הנמכר עצמו וכן על בית דין של ישראל, שיהיה גדר הנמכר רק באופן זה. ועל כך שייך לכפות גם את העכו"ם, שאין לו זכות ורשות להשתעבד בישראל בקנין הגוף, ואין המכירה חלה על כך.

ובזה יבואר ששונה גדר יציאת יובל מגדר יציאת עבד עברי בשש, כי מה שעבד עברי יוצא בשש יסודו הוא במצוה עצמית על האדון, שעליו להתייחס בחמלה לאחיו העברי, וזה לא שייך בנמכר לעכו"ם שאינו מחוייב במצוות. אבל יציאת יובל ונתינת האפשרות להיגאל אינו מצד מצות האדון, אלא הוא דין בגוף הנמכר שאין לו כלל בעלות על גופו ואין אפשרות לקנותו לצמימותו.

לשלוש השנים - אל תקרי שלש אלא לשליש, והא מיבעי ליה לגופיה, כתיב קרא אחרינא, וזרעתם את השנה השמינית ואכלתם מן התבואה ישן עד השנה התשיעית' (ראש השנה ג.:-).

כלומר שבאנו ללמוד קביעות שנת צמיחת התבואה, לענין דינים הנוגעים בו, שהוא משיביאו שלישי. ולמדו זאת מפסוק זה בדרך דרשת 'אל תקרי' - 'אל תקרי שלש אלא לשליש'.

ויש לעיין למה דווקא כאן ראתה התורה לנכון ללמד אותנו הלכה זו. ועוד יש לעיין לפי מה שביארנו בכמה מקומות את הכלל הגדול שבכל הדרשות יש שייכות בין הדרשא אל הפשט. וצריך ביאור איפוא מה הקשר לדרשא זו עם תוכן הפסוק.

ונראה בביאור הדבר, דהנה יש לדון כיצד תהא צורת ברכה זו שמבטיחה התורה שהשנה השישית תוציא תבואה לשלוש השנים, שלאאורה הוא כאמור על ידי ריבוי שפע גדול של התבואה בבת אחת.

אכן מדרשת חכמים זו נראה לפרש, שצורת הברכה תהיה במהירות הגידול, דהיינו שהשנה השישית תספיק לגדל שלושה מחזורים של זריעה וצמיחה וקצירה. כלומר שהתבואה תמחר להתבשל ולהתמלא תוך זמן קצר ויספיקו לזרוע במשך שנה זו שלש פעמים, וממילא יהיה יובל השנה השישית בכמות של שלש שנים.

והדרשה מלמדת אותנו, שהברכה תהא במהירות הגידול. וזה הביאור בדרשת חז"ל 'ועשת התבואה לשלוש השנים - אל תקרי לשלוש אלא לשליש', דהיינו שהתבואה בשנה השישית תספיק לצמוח ולהתפתח בשלמותה בשלוש שנה, ועל ידי כך יהיה בידם להצמיח שלש מחזורי תבואה בשנה זו עבור שלושת השנים.

ולכן למדו דווקא כאן בדרך דרשה שתבואה שהביאה שלישי גם בשנה רגילה, שם תבואה עלה. כי אם בגידול שלישי אין עדיין כלל שם תבואה עליה, אם כן נמצא שבישול התבואה בשלמות בשלוש שנה הרי זה נס מופלא שיוצא לגמרי מגדרי הטבע, ואין דרך התורה שתתנהג בניסים קבועים, ולא נאמר כאן שיהיו ניסים, אלא שתהיה 'ברכה', אלא בהכרח שגם בשנה רגילה התבואה שגדלה שלישי כבר נחשבת כתבואה, כלומר שיש עליה שם תבואה בגדרי התורה, ולכן מה שבשנה השישית התבואה תחיש את מהלכה ותתפתח

ושבתה הארץ שבת לה'

ועיין בספר 'מנחת חינוך' (מצוה קיב ומצוה שכו) שדן בצדדי חקירה זו.

ומלשון הכתוב "ושבתה הארץ שבת לה'" (פסוק ב), "שבת שבתון יהיה לארץ" (פסוק ד), מוכרע כצד השני, שהארץ היא זו שצריכה לשבות, ועלינו המצוה לדאוג שהארץ תשבות. וכן מוכיח שם במנחת חינוך מסוגיית הגמרא (ע"ז טו): שאמרו 'אדם מצווה על שביית שדהו בשביעית'.

אם כי יתכן לומר, שמלבד זאת יש גם גדר של חובת הגוף בשמיטה, מצד הפסוקים בפרשת משפטים (שמות כג, יא) "והשביעית תשמטנה ונטשתה", והפסוק בפרשת כי תשא (שם לד, כא) "בחריש ובקציר תשבות", שלמדוהו על שביעית (שביעית פ"א מ"ד, רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פ"א ה"א).

מה שהארץ מצמיחה מאליה אין בזה ביטול השבייתה

אמנם אין להקשות ממה שאנו מניחים לארץ להצמיח מאליה ספיחים ופירות האילן, שהרי אין חייבים לעשות את הארץ שממה בערב שביעית, לעקור האילנות ולשרש השדות בכדי שלא תצמיח. והיינו משום שאין זה נחשב חילול השבייתה שלה.

שכן גדר השבייתה בשבת הארץ הוא, שלא יעבידו את הארץ ולא יכפו אותה לתת כוחה, כלומר שהאדם לא ישעבד את האדמה לעבוד עבורו, אלא יניחנה לעצמה, ויביר אותה. אולם כל מה שהיא מצמיחה מעצמה, אינו פוגע בשבייתתה ובחירותה. והוא כעין מה שמצינו בשבייתת בהמתו בשבת, שמה שעוקרת ואוכלת לעצמה מותר להניח לה, כי שבייתתה היא לתת לה נופש ונייחא, שתהלך חפשי לעצמה, ולא תהא משועבדת למלאכת האדם. וכדאיתא במכילתא (פרשת משפטים כספא פ"כ, מובא בתוס' שבת קכב. ד"ה מעמיד אדם בהמתו) - 'למען ינוח שורך וחמורך, יכול לא יניחנו תולש לא יניחנו עוקר, תלמוד לומר למען ינוח, ואין זה נייח אלא צער'. [ועיין מה שביארנו בזה ב'בו מלך שבת קודש' שער ב מאמר א אות ו].

ועיין בחזו"א שביעית (סימן יז אות כה) שנתקשה בקושיא זו, שאם השבייתה היא על השדה, למה לא נתחייב לעקור האילנות והספיחין, ומכח זה מחדש

שבייתת הארץ בשביעית - דין בחפצא של הארץ

גדר מצות השמיטה הוא כמפורש בפסוק "ושבתה הארץ שבת לה'" (כה, ב), כלומר שהארץ היא תשבות 'שבת לה', שכשם שנצטוו עם ישראל לעשות את השבת, ולקדש את היום השביעי הבא אחר ששת ימי מלאכה ולשבות בו ממלאכתם, כך נצטוו שגם ארצם תשבות לאחר ששת תקופות מלאכה, ותשבות ממלאכתה בתקופה השביעית.

ואמנם מובן שהמצוה אינה מוטלת ותלויה כי אם בידי האדם, אך גדר המצוה הוא שהשדה לא תעבוד עבור האדם, והאדם מוזהר שלא יעביד את השדה עבורו כמו שהוא עושה בכל השנים, אלא בשנה הזאת תשבות ממלאכתה: "שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור כרמך, ואספת את תבואתה. ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת לה', שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור" (שם ג-ד).

הרי שההיפך משבייתת השדה היא הזריעה והזמירה, שכן כאשר האדם עובד את שדהו, זורעה וקוצרה ומפיק ממנה פירות, הרי הוא 'מעביד' את השדה, ומטיל עליה לעשות מלאכה למענו ולצרכו. לפיכך האזהרה היסודית המתחייבת מצד שבייתת הארץ היא, שלא להעביד את השדה בידיים, כלומר שלא לחדש בה שום פעולה המביאה את האדמה לידי 'מלאכה' בעבור האדם, אלא להשבייתה ולהניחה בטבעה.

כלומר, שהיה מקום לחקור בגדר איסור המלאכה בשביעית, האם הוא 'חובת הגוף' כמו איסור המלאכה בשבת, שהשבייתה שנצטוונו בה היא באדם עצמו, שביחס אליו בא הציווי שתהיה לו שבייתה ומנוחה ממלאכה, ולפי צד זה, כמו כן גם בשביעית הציווי הוא שהאדם ישבות ממלאכה, רק שנאסרו דווקא מלאכות קרקע.

או שמה גדר השבייתה שנצטוונו עליה בשנת השמיטה, שונה הוא במהותו מהשבייתה שנצטוונו בשבת, שבשמיטה אנו מצווים עליה בגדר 'חובת קרקע' והשבייתה של 'שבת הארץ' היא בארץ עצמה, שעל האדם לראות ולדאוג לכך שתהא הארץ שובתת בשמיטה.

יהיה לארץ", והיינו שיש דין שביתה על הארץ, ואף בעובד בה אחר עוברים הבעלים.

אולם בחזו"א נקט שהוא חובת גברא, ואין בזה איסור מן התורה אם גוי עובד בשדהו. ועיי"ש שהקשה שלפי זה שבשמיטה השביתה היא על האדם, הרי נמצא שכשנכרי יעבוד בשדה לא יהיה בזה שום איסור, ויהא מותר אפילו לכתחילה להביא נכרים לעבוד את הארץ, ואם כן מה הוא שכתבה תורה "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית" (פסוק כ). הרי אפשר לעבוד את הארץ ע"י נכרים ויהיה יכול גם בשנה השביעית. ונדחק ליישב ששכירת פועלים נכרים קשה, ואין יד הכל משגת וכו' עיי"ש בדבריו.

אמנם לפי מה שביארנו הרי פשוט שאפילו אם נאמר שאינו עובר איסור במה שהגוי עובד בשדהו מעצמו, אך שיביאו ישראל נכרים לעבוד את שדותיהם הוא היפך כוונת התורה במצות השביעית, שהרי המצוה היא שהארץ תהיה שובתה. ולכן פשוט, שמוטל עליו למנוע את העבודה בשדהו בין על ידי ישראל בין על ידי נכרי. ולפי זה נראה שמענין המצוה ומרוח התורה מחוייב הוא למנוע אפילו מנכרי הבא מעצמו לעבוד את האדמה.

בין שביתה בהמתו בשבת לשביתה הארץ בשמיטה
והנה החזו"א כתב בדבריו שאין שביתה הארץ בשביעית כשביתה בהמתו, כי שביתה הארץ גדרה היא על האדם, וגדר שביתה בהמתו וכליו בשבת, השביתה היא בהם. ולפי דברינו גם בשביעית גדר השביתה הוא בקרקע, ואין זה מתחיל מן האדם.

אמנם יש הבדל אחר בין שביתה בהמתו בשבת לשביתה הארץ בשמיטה, ששביתה בהמתו בשבת נובעת ונגררת מצד חובת האדם לשבות, שמשום שאצלו חלה השבת ממילא חלה מצות השביתה גם על בהמתו וכליו, שכיון שהם שלו מוטל עליו לתת שביתה גם להם, וכאשר אין להם מנוחה ושביתה, נפגמת שביתתו הוא. אבל שביתה הארץ בשמיטה, מצות השביתה שבה, סיבתה מתחילה מהארץ, שיש לה שבת כשלעצמה שבה היא שובתה, וכמו שנתבאר לעיל שכשם שיש שבת בעם ה', כך יש שבת בארץ ה', ומצד הארץ חלה החובה עליו שלא להעבידה.

זהו הטעם שבדין שביתה בהמתו המצוה היא על בעל הבהמה, שגם העכו"ם לא יעשה בה מלאכה, כי שביתה הבהמה מוטלת עליו משום שהיא בהמתו,

השביתה היא על האדם, שהוא יהיה שובת בשנה זו מעבודת הארץ, ואין שביתה הארץ כשביתה בהמתו. והנה מלבד עצם הקושי בהגדרה זו, שהיא שביתה על האדם בגין שביתה הארץ, הרי כמו שדייקנו גם לשון הכתוב "ושבתה הארץ", מורה להדיא שהארץ היא החייבת בשביתה.

ולפי מה שנתבאר כאן מיושבת קושינו ואין בזה תמיהה כלל, דאכן גדר השביתה הוא שהארץ עצמה תשבות, אלא שאין שביתה אלא החופש מהכפפתה ושעבודה לעבודת האדם, ופשיטא שלא יעלה על הדעת שחייבים לעשות את הארץ שממה, לעקור האילנות ולשרש השדות בכדי שלא תצמיח. אלא גדר שביתה הוא, שלא יעבידו את הארץ ולא יכפו אותה לתת כוחה, כלומר שהאדם לא ישעבד את האדמה לעבוד עבורו, אלא יניחנה לעצמה ויוביר אותה, אולם כל מה שהיא מצמיחה מעצמה, אינו פוגע בשביתה ובחירתה.

האם יש איסור בעבודת גוי בקרקע של ישראל

והנפק"מ העיקרית בחקירה זו היא, כשעושה מלאכה בשדהו על ידי גוי, שאם גדר האיסור הוא חובת הגוף שהאדם לא יעבוד בקרקע, הרי כשהגוי עובד הדבר מותר, וכמו במלאכת שבת שמלאכת עכו"ם היא רק שבות. אולם אם גדר האיסור הוא שהקרקע תשבות, גם אם אומר לגוי הוא עובר באיסור תורה, שהרי הארץ אינה שובתה על ידי ציוויו.

והרמב"ם כתב (שמיטה ויובל פ"א ה"א): 'מצות עשה לשבות מעבודת הארץ וכו' וכל העושה מלאכה מעבודת הארץ או האילנות בשנה זו ביטל מצות עשה ועבר על לא תעשה שנאמר שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור'. לכאורה יש לדייק בלשונו שרק העושה בעצמו עובר על איסורי תורה.

ובמנחת חינוך הנ"ל (מצוה קיב), פשוט לו שאם עושה עבודת הארץ ע"י עכו"ם אף שאינו עובר בלא תעשה של "שדך לא תזרע", עובר בעשה של "ושבתה הארץ", שכן היא גזירת הכתוב שהארץ תשבות. ומוכיח כן מסוגיית הגמרא בע"ז (טו): שאמרו 'הרי שדה אדם מצווה על שביתה שדהו בשביעית', עיי"ש שהקשו שמחמת כן יאסר עליו מכירת שדהו, הרי שהשוו שביתה שדהו בשביעית לשביתה בהמתו בשבת. וברש"י שם כתב שנלמד מהפסוק "שנת שבתון

שכאשר הוא בא לקצור ולבצור כהרגלו, גם אם הוא נוטל את הפירות לאכילה, יש בכך מעין צורת השתלטות על השדה, ואין רואים אותו כאוכל מתוך השדה, אלא כמי שמוריקה מיבולה תחילה, ומאחר ששלל את פריה וניצל את עבודתה, אז נוטלם לאכלה.

והיתה שבת הארץ לכם לאכלה

ואמנם לפי גדר זה בשיעית שאסור לאדם לשעבד את הקרקע לצרכיו, היה מקום לומר שיהיו הפירות נאסרים אף באכילה, שכן גם האוכל מן המופקר, הרי בסופו של דבר הוא מוציא את המאכל מרשות השדה ונוטלו לעצמו. אלא שעל כן פירש הכתוב: "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה" (פסוק ו), כלומר שהוצרכה התורה להתיר את האכילה.

זה מה שכתב רש"י (שם): 'אף על פי שאסרתים עליך, לא באכילה ולא בהנאה אסרתים, אלא שלא תנהוג בהם כבעל הבית, אלא הכל יהיו שווים בה, אתה ושכירך ותושבך.'

והטעם בזה הוא, כי נטילת פירות שהוציאה השדה כדי לאכלם כדרכם, אינה נחשבת כמעשה השתלטות על השדה ובהנהגת בעלות המונעת את חירותה, אלא נחשב כנוטל פירות שהשדה מושיטה לו מעצמה, שכן הפירות הללו לכך נוצרו, וכל מגמת השדה ומטרתה היא הוצאת פירות לצורך אכילתם.

ויתר על כן נראה לומר, שכיון שתכלית ייעודה של השדה היא הוצאת פירות למאכל האדם והבהמה, הרי שמילוי התכלית הזו אף למנוחה תיחשב לה, כלומר לא זו בלבד שאין כאן חסרון שביתה, אלא יש בכך אפילו מידה מסוימת של תוספת שביתה ומעין קורת רוח, בחינת 'עביד לה נייח נפשה', שבכך נתברר שלא היו מעשיה לריק ולא הוציאה פירותיה לחינם.

ועיין ברמב"ן על סה"מ להרמב"ם בהוספת עשין מצוה ג' שמשמע בדבריו שיש מ"ע לאכול פירות שביעית, וכן הבין בדבריו בעל מגילת-אסתר שם. ועיין חזו"א שביעית (סימן יד אות ה) שחלק על בעל מגילת-אסתר בפירושו דברי הרמב"ן, ודעתו שאין כל מצוה באכילת פירות שביעית.

ולפי דברינו יש טעם ומקום לדבר זה, שכיוון שאכילתם היא תכלית יעודם של הפירות, הרי כך מתקיימת שביתת הארץ, וכביכול זו היא מנוחתה ונחת רוחה כאשר פירותיה נאכלים כדרכם ובאים למטרתם ותכליתם.

וכאשר עובדים בה נפגמת שביתת עצמו, כאמור. אבל בשיעית האיסור בפועל הוא על העובד בקרקע, אפילו כשעובד בשדה שאינו שלו, ואילו בעל השדה אינו עובר כשאחר עובד בשדהו, (וכפשטות דיוק לשון הרמב"ם הנ"ל). כי שביתת הקרקע אינה משום שהוא בעליה, אלא עצם גוף קרקע שבארץ ישראל חייבת בשביתה, וכל אדם חייב לקיים שביתה זו.

והנה בסוגיית הגמרא בעבודה זרה (טו: עיי"ש) יש דעות בראשונים שסוברים שמוטל איסור על הבעלים שלא יעבדו בשדותיו, ונראה פשוט שגם הם מודים שישוד מצות השביתה היא בארץ עצמה, ולא משום בעלותו, אלא דס"ל שעל בעל השדה מוטל החוב והאחריות שתתקיים השביתה בשדותיו כהלכה.

שאר איסורי שביעית - מגדר שביתת הארץ

ובגדר זה שהארץ עצמה מצוותה לשבות, יובן עניינם של שאר איסורי שביעית ושייכותם לאיסור העבודה, והיינו מה שגזרה תורה בשיעית מלבד איסורי העבודה לזרוע השדות ולזמור הכרמים, גם נצטוונו להפקי הפירות והיבול, וכן אסרה תורה גם כן לנהוג מנהג בעלים בפירות וכן אסרה שימושים צדדיים בהם, ועוד הלכות רבות שנכללו בדינים אלו. וגדר הכל אחד הוא, שאסרה תורה לשעבד ולנצל את הארץ לצרכינו בקציר ובציר כדרך בעל הבית.

והוא מה שכתוב (פסוק ה): "את ספיח קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצור". וברש"י - לא תקצור - להיות מחזיק בו כשאר קציר, אלא הפקר יהיה לכל. רק יהיו הפירות כמו שכתוב בהמשך: "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך ולתושבך הגרים עמך".

כלומר שאם יקצרו כדרך הקוצרים וכמנהג בעל הבית, הרי לקיחתם והשליטה על הפירות, זה עצמו נחשב כפיה ושעבוד של השדה לבעליו, והוא חילול שביתתה וקדושתה של הארץ בשיעית. שזו היא שביתה, שיש לה מנוחה וחירות ואינה משועבדת לבעליה.

כמו כן נראה, כי מה שאמרו (ספרא בהר א. ובמשנה שביעית פ"ח מ"ו) 'תאנים של שביעית אין קוצין אותן במוקצה, אבל קוצה אותם בחרבה. אין דורכין ענבים בגת, אבל דורך הוא בעריבה וכו' - שלא יקצור כדרך הקוצרים ולא יבצור כדרך הבוצרים, אלא יטול כדרך הנוטלים מן ההפקר.'

כל זה גם כן טעמו שלא ינהג בהם מנהג בעלים,

קדושת שביעית בפירות

מכתוב זה "לאכלה" למדו חכמים לאסור כל שימוש שאינו רגיל בפירות - 'לאכלה - ולא למשרה, לאכלה - ולא לכבוסה' (סוכה מ), וכן 'לאכלה - ולא למלוגמא' (שם). ויסוד דינים אלו הוא כמו שנתבאר, כי כל שימוש שאין הפרי מיועד אליו, הרי זה מכפיף ומשעבד את הפירות לצרכיו.

וכמו כן אסור להפסיד פירות שביעית, כדרדשינן - "לאכלה" - ולא להפסד (פסחים נב): כי ההפסד שמוציאו מידי אכילה הוא גם כפיה והשתלטות על פירות הארץ.

והיינו מאחר שמציאות הפירות וכל עיקר יצירתם הוא לאכילה ולכך הם מיועדים, ולכן אין אכילתם נחשבת כניצול שנכפה על הפירות, אלא אדרבה, על ידי האכילה מביא את הפירות למטרתם, ומגיעים על ידי כך לתכלית ייעודם. וזו משמעות המושג 'קדושת שביעית', שאין הכוונה שהפירות קדושים ומיוחדים לה', אלא שיש חלות גדר איסור בהם, שאינם מותרים רק לאכילה, וכל הנוטל את הפירות הללו על מנת להשתמש בהם שלא כדרך הנאתם, כגון לרפואה או להפסד, או לכל מטרה אחרת שאינה כלולה בעיקר ייעודו של הפרי, או אז נחשב הוא ככובשם תחת ידו ומשעבדם לצרכיו השונים.

כלומר שגם כשאין האדם מעביד את שדהו בפועל, מכל מקום עצם בעלותו ושלטונו עליה - מהווה סתירה לשביטתה וחירותה המלאה. לפיכך על מנת לקיים שביטה מוחלטת בארץ, אין די במניעת העבודה, אלא על האדם גם לשמטה מאחיותו אותה תחת בעלותו, ולהניחה כעומדת ברשות עצמה, דבר המתבטא בסילוק זכויות הבעלים בפירותיה, העומדים מעתה כהפקר לרשות הכלל.

ומגדר זה גם נובע איסור סחורה בפירות שביעית, כדאייתא במשנה - 'לא יהא לוקח ירקות שדה ומוכר בשוק' (שביעית פ"ז מ"ג). וילפינן ליה מדרשא - "לאכלה" - ולא לסחורה (ע"ז סב). משום שעל ידי שעושה סחורה בפירות, הוא מנצל את הארץ בשביעית ומשעבדה לצרכיו. כי הפירות נעשים בכך כסחורה ושווה כסף, וכל צמיחת היבול באה בכדי להעשיר את בעל השדה ולהרבות את הונו, נמצא שהארץ עובדת למען בעליה, וזהו 'מנהג בעל הבית' המהווה סתירה לשביטת הארץ ושחרור פירותיה משעבוד בעלים.

ומכאן גם נובעים כל דיני ההנהגה המיוחדת בפירות שביעית, כאשר יסוד הדברים אחד הוא, שלא ינהג בהם מנהג בעלות, שכן גם הלוקח פירות השדה ומשתמש בהם לצרכו, הריהו נידון כמשליט בעלותו על השדה על-ידי שכובש את פירותיה עבורו.

בענייניא דיומא

ל"ג בעומר - שמחת תורה שבע"פ

פסקו מלמות בל"ג בעומר

בשו"ע סימן תצג סעיף ב - 'נוהגים שלא להסתפר עד ל"ג בעומר שאומרים שאז פסקו מלמות. ואין להסתפר עד יום ל"ד בבוקר וכו' הג"ה ובמדינות אלו אין נוהגין כדבריו אלא מסתפרין ביום ל"ג ומרבים בו קצת שמחה ואין אומרים בו תחנון וכו'.

ובב"י מביא המקור למה שפסקו מלמות בל"ג בעומר. שמובא באבודרהם דאייתא במדרש שמתו 'עד פרוס העצרת', והיינו חצי חודש לפני העצרת, וכדאמרו בגמרא על המשנה - 'בפרוס הפסח בפרוס העצרת וכו', וכמה פרוס, פירש ר' יוסי בר' יהודה אין פרס פחות מט"ו יום, מאי משמע, א"ר אבהו פרוס פלגא, פלגא דמאי פלגא דהלכות פסח, כי הא דתניא

שואלין ודורשין בהלכות פסח קודם לפסח ל' יום' (בכורות נח). ואם נחסיר מימי הספירה ט"ו יום, נשארו ל"ד יום שמתו בהם. ואף שמתו גם ביום ל"ד, מ"מ נמשך דיני האבילות רק עד יום ל"ד בבוקר. והיינו משום שבדיני אבילות אמרינן 'מקצת היום ככולו' ודי בזה שנוהגים אבילות עד הבוקר. ומש"ה כתב שאין להסתפר עד יום ל"ד בבוקר.

אמנם צריך להבין דעת הרמ"א שכתב שנהגו במדינות אלו לשמוח ביום ל"ג בעומר, ועיין בפוסקים שדנו ונתקשו הרבה בזה. ונראה הטעם, כמו שכתב במאירי (שם ביבמות סב): 'וקבלה ביד הגאונים שיום ל"ג בעומר פסקה המיתה'. ועל קבלה זו מבוסס מנהגינו לשמוח ביום ל"ג בעומר. אמנם קשה שהרי במדרש

מבואר שמתו עד 'פרוס העצרת', ולפי המפרשים הוא חצי חודש לפני העצרת, וא"כ הרי פסקו מלמות רק ביום ל"ה.

והנראה לבאר, שלדעת המנהג המבואר ברמ"א, הפירוש - 'פרוס העצרת', היינו פרוסה של שלישי. כי פרוס אינו דווקא חצי, אלא כל שנחלק הזמן לכמה חלקים היינו פריסה. ופרוס העצרת אין הכוונה לפרוס החודש שלפני העצרת, אלא לפרוס את כל פרק הזמן שמפסח עד העצרת, שהיא התקופה שבה מתו. ופרוס העצרת, היינו חלק הזמן מימי הספירה הסמוך לעצרת. והיינו דאם נחלק ונפרוס ימי הספירה כולם לשלשה חלקים, נמצא דכל חלק הוא ט"ו ושלישי. ושלישי הראשון הוא החלק הסמוך לעומר, ושלישי השני הוא החלק האמצעי, ושלישי השלישי הוא החלק הסמוך לעצרת, ותחילת זמן זה, הוא הנקרא פרוס העצרת. וט"ו ימים ושלישי לפני העצרת, הוא באמצע יום ל"ג בעומר. ונמצא לפי"ז שפסקו מלמות בעצם יום ל"ג בעומר. אם כן המנהג של השמחה בל"ג בעומר, המבוסס על קבלת הגאונים. תואם את דברי המדרש, שבפרוס העצרת פסקו מלמות. ומאותה קבלת הגאונים נלמד פירוש לשון המדרש, שפירוש 'פרוס העצרת' כאן, הוא שלישי מימי הספירה, ולא ט"ו יום.

ל"ג בעומר כיום שמחה

ובטעם השני שכתב גם צריך ביאור, דאחר שמתו רק ל"ג ימים, למה אנו נוהגין אבילות הרבה יותר, כל ימי הספירה. גם לא מצינו כזאת שיקבעו מנהג בהלכה, משום סימנא בעלמא.

והנראה בזה, שבאמת פסקו מלמות בל"ג בעומר, ושוב לא מתו עוד. וכפשוטו משמעות לשון המדרש. אלא שמכיון שתקופת הגזירה היתה, על כל אותו הזמן שמן הפסח ועד העצרת. כלומר שסיבת מיתתם בימים אלו, היתה מצד שכל התקופה הזאת הם ימי משפט, וכאשר ביארנו במקו"א על פי מתני' דעדיות, דמן הפסח ועד העצרת המה ימי משפט. ומה שפסקו למות לפני כן, בפרוס העצרת, אין זה משום שהגזירה היתה רק עד פרוס העצרת. שהרי בגמרא איתא שמתו מ'מפסח ועד העצרת'. [ולא אמרו שמתו עד 'פרוס העצרת'].

אלא שמחמת שהיו תלמידי חכמים ועוסקים בתורה, הקדימו להם שיפסוק הגזירה מיד בפרוס העצרת. כיון שעצרת הוא יום שניתנה בו תורה, הגינה עליהם זכות התורה ובטלה הגזירה ופסקו מלמות. ולכן נוהגים דיני האבילות במשך כל התקופה. כי התקופה שהתעורר עליהם דין, הוא כל פרק הזמן שבין פסח לעצרת. וכל התקופה הזאת הוי כיומא אריכתא, ודינם שוה. רק יום ל"ג בעומר עצמו, נקבע ליום שמחה מחמת שבאותו יום בטלה הגזירה, ובעצם יום זה פסקו מלמות. אבל שוב לאחר כן, חוזרים לדיני האבילות, כי התקופה כולה הוא תקופה אחת שחל עליהם המשפט, שמחמתה מתו.

ל"ג בעומר כט"ו באב - הנשואים נפדו לחיים

עיי' בפר"ח (תצג) שהקשה - 'ומיהו יש לדקדק בשמחה זו למה, ואי משום שפסקו מלמות מה בכך הרי לא נשאר אחד מהם וכולם מתו, ומה סיבה של שמחה זו'. ויותר קשה דאדרבה צער הוא להם, שבגין כך, מיהרו את מיתתן כדי שיפסקו מלמות בפרוס העצרת.

והנראה לבאר, שלדעת המנהג המבואר ברמ"א, הפירוש - 'פרוס העצרת', היינו פרוסה של שלישי. כי פרוס אינו דווקא חצי, אלא כל שנחלק הזמן לכמה חלקים היינו פריסה. ופרוס העצרת אין הכוונה לפרוס החודש שלפני העצרת, אלא לפרוס את כל פרק הזמן שמפסח עד העצרת, שהיא התקופה שבה מתו. ופרוס העצרת, היינו חלק הזמן מימי הספירה הסמוך לעצרת. והיינו דאם נחלק ונפרוס ימי הספירה כולם לשלשה חלקים, נמצא דכל חלק הוא ט"ו ושלישי. ושלישי הראשון הוא החלק הסמוך לעומר, ושלישי השני הוא החלק האמצעי, ושלישי השלישי הוא החלק הסמוך לעצרת, ותחילת זמן זה, הוא הנקרא פרוס העצרת. וט"ו ימים ושלישי לפני העצרת, הוא באמצע יום ל"ג בעומר. ונמצא לפי"ז שפסקו מלמות בעצם יום ל"ג בעומר. אם כן המנהג של השמחה בל"ג בעומר, המבוסס על קבלת הגאונים. תואם את דברי המדרש, שבפרוס העצרת פסקו מלמות. ומאותה קבלת הגאונים נלמד פירוש לשון המדרש, שפירוש 'פרוס העצרת' כאן, הוא שלישי מימי הספירה, ולא ט"ו יום.

ועיי' במ"ב (תצג ס"ק יד) 'דלכולי עלמא נוהגין איסור ל"ג יום, אך יש בזה מנהגים שונים יש שבחרו אותן מיום שני של פסח עד ל"ג בעומר ומשם והלאה עד שבועות לא קבלו עליהו שום איסור וכו'. ויש שנכו ממ"ט ימי העומר ט"ו ימים הראשונים דהיינו עד יום שני של ר"ח אייר ומשם והלאה עד שבועות שהוא ל"ג ימים אין מתירין שום יום וכו'. וכתב שם שאין צריך לנהוג ב' החומרות.

אך למעשה נהוג עלמא לנהוג איסור כל ימי העומר, חוץ מיום ל"ג בעומר עצמו. והנה מנהג זה יש לו סמך, בדברי הארחות חיים' לר"א מלונגיל שכתב - 'אין כונסין נשים ואין מסתפרים מפסח ועד עצרת'. ועיי' לבוש (תצג סעיף ב) - 'שכן נוהגין באלו הארצות'.

אמנם בטעם הדבר נתקשה ונדחק ביותר ליישבו בדוחקים - 'אם מפני שמתו בכל הימים פרט לל"ג בעומר או שמתו בכל הימים מפסח ועד עצרת פרט לימים שאין אומרים בהם תחנון וההיתר בל"ג בעומר לסימנא בעלמא שלא מתו אלא ל"ג ימים וכו'. [ובמטה

אמנם הדברים מבוארים, לפי מה שנתבאר לעיל, שהגזירה שנגזרה עליהם, היתה על כל התקופה שבין פסח לעצרת, ונגזר עליהם למות לכל אורך התקופה, יש מהם בתחילתה ויש מהם בסופה לפי זכויותיהם וחשבונות שמים. ומה שפסקו מלמות היה מחמת זכות התורה, שהתעורר בפרוס העצרת ביום ל"ג בעומר. אם כן ודאי שאלו שנתאחרו מלמות, מחמת זכויות שהיו להם, והיה מיועדים למות מחמת הגזירה בתקופה שמפרוס העצרת ואילך, כל אלו ניצלו מהגזירה, ומשום כך קבעו יום שמחה בל"ג בעומר. ולפי זה מה שאמרו 'כולן מתו' היינו משום שהגזירה חלה על כולם, וכן משום שמתו רובן שהוא ככולן.

ועיין בביאור הגר"א שציינ דהוי יום שמחה כהא דט"ו באב דפסקו מתי מדבר למות (ב"ב קכא). ועיין תוס' שם ד"ה יום שכלו וכו' ונראה לר"ת לפרש לפי מדרש איכה שלא מיהרו למות, אלא בשנה אחרונה ביטל מהן הגזירה ונשארו מהן וכו' אותן שהיו ראויין למות בשנה אחרונה. והיינו כמו שכתבנו, שלא גרם הקדמת ביטול הגזירה למהר מיתת אותם הנדונים. אלא על ידי ביטול הגזירה, ניצולו אלו המיועדים למות אחר כך, ונפדו לחיים.

הקשר בין הילולא דרשב"י להפסקת מיתת תלמידי רבי עקיבא

אכן בעלי הקבלה (החיד"א הו"ד בשד"ח ערך א"י אות ו'), כתבו ענין שמחת ל"ג בעומר, משום הילולא דרשב"י (חיי אדם כלל קלא סעיף יא). שהוא יום פטירתו, ונתגלו אז סודות התורה והורשו לכותבם, כמו שמבואר בזוה"ק (פר' נשא). ועיין בספר בני יששכר - 'אנו חוגגין יום זה שבו נגלו נסתרות התורה ע"י רשב"י ובו עלה למרום ונכתב ספרו הזוה"ק' (חודש אייר מאמר ג).

והנה ענין השמחה שפסקו מלמות תלמידי רבי עקיבא, הוא שמחת קיום התורה. שזכות התורה הגינה על שארית תלמיד רבי עקיבא שפסקו מלמות. ונתקיימה תורתן. וביום זה שפסקו מלמות, בטלה הגזירה ונעשה קיום לתורת רבי עקיבא, ה'תורה שבעל פה'.

וגם ענין הילולא דרשב"י, מה שעושים שמחה ביום פטירתו, הוא מה שנתגלו סודות התורה ביום פטירתו, והורשה לו לגלות הסודות בעולם.

הרי ששני הטעמים של יום ל"ג בעומר, הן מה שפסקו תלמידי רבי עקיבא מלמות, והן ענין הילולא

דרשב"י, עיקר עניינם הוא, מה שהיה בו הצלחה וקיום לתורה שבעל פה, כי רבי עקיבא הוא 'עמוד תושבע"פ'. וכמו שאמרו - 'סתם תמניתין רבי מאיר סתם תוספתא רבי נחמיה סתם ספרא רבי יהודה סתם ספרי רבי שמעון וכולהו אליבא דרבי עקיבא' (סנהדרין פו). וכן חכמי תושבע"פ בכללות, נקראים בכל מקום במדרשים 'רבי עקיבא וחביריו'. וגם סודות התורה שגילה רשב"י, הם עומק נוסף בתורה שבעל פה. ובשמחת הילולא אנו מציינים את שמחת סודות התורה, תורה שבעל פה הפנימית, רשב"י והזוהר. שני העניינים הנזכרים ביום זה, שמחה אחת משותפת להם, השמחה בהצלה וקיום לתורה שבעל פה, וגילוי אור התורה הפנימית. תורתו של רבי עקיבא ותורתו של רבי שמעון בר יוחאי, ששניהם הם תושבע"פ, הוי אומר, ל"ג בעומר, הוא יום "שמחת תורה שבעל פה".

ונראים הדברים, שאורו של יום זה שואב כוחו, מן הקירבה לחג השבועות. שהרי בלשון מאמר חז"ל, לא נזכר שמתו עד ל"ג בעומר, רק אמרו 'עד פרוס העצרת'. והיינו ששורש אורו וזכיינו של היום, הוא מחמת שהוא סמוך למתן תורה, שביום זה כבר מתחיל תקופת 'פרוס העצרת', ולכן מתחיל להתנוצץ האור של יום מתן תורתנו. וגורם להיותו יום זכאי, יום של הצלחה וקיום לתורה שבעל פה.

חג השבועות' הוא החג שבו אנו שמחים בנתינת התורה שבכתב, וכמובן שכלול בה גם התורה שבע"פ. אך יום ל"ג בעומר', הוא מיוחד לשמחת תורה שבעל פה. תורתו של רבי עקיבא שהיא כללות תורה שבע"פ, ותורתו של רשב"י שהיא סודות ופנימיות התורה.

התודה והברכה לידידנו הנכבדים מתומכי מכוננו
שנטלו חלק בהוצאות גיליון זה

ברכת מזל טוב לידידנו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו
הרב **אריה** בר"מ **הולצמן** שליט"א
לרגל הולדת הבת

ברכת מזל טוב לידידנו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו
הרב **שמואל** ברא"ז **השין** שליט"א
לרגל הולדת הבן

'וספרתם לכם'

לרגל ימי ספירת העומר וחג השבועות הבאים עלינו לטובה הננו להודיע כי תודה לה' אחר מאמצים שוב ניתן להשיג את הספר שנעדר מזה זמן ממדפי החנויות והמכון

אוצר בלום של דברי תורה והדרכה בעבודת ה' בענייני המועדים

ועתה הודפס במהדורה חוזרת
"בן מלך - ספירת העומר וחג השבועות"

הספרים מופצים עתה אצל משווקי הספרים ברחבי הארץ וכמו כן ניתן להשיגם אצל הנציגים בקהילות או בתיאום מיוחד עם הנהלת המכון

שאלות יסודיות העולות בענייני ספירת העומר:

- מה הטעם למצות ספירת העומר, ולשם מה נצרכים שני חישובים, הן מנין הימים והן מנין השבועות.
- מה הטעם שכתבה תורה 'וספרתם לכם ממחרת השבת' ולא כתיב 'ממחרת יום טוב'.
- כיצד אירע הדבר שדווקא תלמידי רבי עקיבא נכשלו במה שלא נהגו כבוד זה בזה.
- האם יש סיבה לכך שדווקא ב"ג בעומר פסקו מלמות ומה השמחה בכך.
- איך משתלב 'זמן מתן תורתנו' שקבעו חז"ל בתפילה עם הכתוב בתורה שחג השבועות הוא 'חג הקציר'.

את התשובות לכך ולעוד שאלות רבות תמצא בספר:
'בן מלך - ספירת העומר וחג השבועות'

בברכת התורה

הנהלת "מכון כתבי בן מלך"

בחסות

המעוניינים לתרום את הוצאות הגיליון לזיכוי הרבים,
 נא לפנות ל-054-8422488 או למייל mechonbenmelech@gmail.com